

Liite 4

Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024

SISÄLLYS

1 TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTA	1
1.1 Tarkastuksen sisällön määrittely	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi	2
1.3 Tarkastuskäynnillä käytettävät menetelmät ml. näytteenotto	3
1.4 Painopistealueet ja valvontaprojektit	3
1.5 Muut huomioon otavat asiat	3
1.6 Valvontamaksu	4
1.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	4
2 LÄÄKELAIN MUKAINEN VALVONTA, NIKOTIINIVALMISTEET	4
2.1 Valvonnan perusteet ja sisältö	4
2.2 Valvontamaksu	5

1 TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTA

Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma on osa kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa. Tupakkalain valvontasuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään tupakkalain tavoitteiden toteutumista.

Valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat tupakkalaki ja tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma. Edellisen suunnitelmakauden aikana tupakkalain mukainen valvonta on koenut isoja muutoksia, joista voidaan mainita mm. tupakan vähittäismyyntiluvan vuosittaisen valvontamaksun maksimimäärän mahdollistaminen 500 euroon. Tästä johtuen useat valvontayksiköt nostivat em. maksuja, jolloin tupakan vähittäismyyntipaikat ja -pisteet vähenivät huomattavasti. Lisäksi keväällä 2019 tuli voimaan tupakkalain jäljitettävyyssjärjestelmää koskeva sääntely. Jäljitettävyyssjärjestelmä edellyttää kaikilta tupakkatuotteiden toimitusketjuun ja myyntiin osallistuvilta tunnistekoodien hankkimista.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat mm. tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat, tupakointitilalliset ravintolat sekä ravitsemisliikkeet. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti on luvanvaraista ja tukkumyynti ilmoituksenvaraista toimintaa. Nikotiininesteiden myyntilupia Meri-Lapissa on vain yksi.

Kunnan valvontasuunnitelman tavoitteena on valvonnan laadukkuus, riskiperusteisuus ja terveyshaittojen ehkäisy. Suunnitelma laaditaan valvontakohteiden valvontatarpeiden mukaisesti. Tupakkalain valvontaan varataan vuosittain kokonaisuudessaan 5 % terveystarastajien työajasta.

Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja -haittojen syntymistä. Lain tarkoituksena on vähentää ympäristön tupakansavulle altistumista kaikissa ikäryhmissä.

1.1 Tarkastuksen tavoite ja sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää kohteen toiminnan ja tilojen tupakkalain vaatimusten mukaisuus. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. On suositeltavaa, että suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolella olevien kohdetyyppien osalta tupakkalain toteutumista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Pääosin tarkastukset tehdään ilmoittamatta, mutta osasta ilmoitetaan etukäteen mm. tupakointitilojen tarkastuksesta.

Suunnitelmallisen valvonnan piiriin kuuluviin kohteisiin tehdään tarkastuksia ja uusintatarkastuksia, jotka ovat kohteen säännöllistä valvontaa. Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Tarkastuskertomus tehdään Vatijärjestelmään ja käyttäen Valviran laatimaa tarkastuslomakepohjaa. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee tupakkalain 17 §:n 2 momentin nojalla kieltää säännösten vastainen toiminta sekä asettaa määräaika, jonka kuluessa tällainen toiminta on lopetettava.

Tupakan myyntipisteissä tarkastetaan mm. seuraavia asioita:

- toimijan tupakanmyyntilupa, sen näkyvillä olo ja tuotteiden jäljitettävyys
- valvonnan vastuhenkilö
- myyntikieltokylttien esilläpito
- omavalvontasuunnitelma ja sen asianmukaisuus ja toteutuminen
- myyntitoiminnan asianmukaisuus (myyntilaitteet ja -hyllyt)
- ostotilanteen valvonta
- myynnin ikäraja- ja valvonta (yli 18-vuotiaille)
- henkilökunnan koulutus

Tupakointitilojen tarkastuksessa huomioidaan niiden tekniset vaatimukset ja asianmukaisuus mm. rakenne, pinta-ala, ilmanvaihto ja tilan valvonta. Vuoden 2018 jälkeen tekniset vaatimukset koskevat kaikkia tupakointitiloja, ei ainoastaan ravisemisliikkeitä.

1.2 Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Valvontakohteiden tarkastustiheys perustuu riskinarviointiin, joka perustuu valtakunnallisen valvontaohjelman mukaiseen tarkastustiheyteen. Valvontayksikkö voi riskiperusteisesti laskea tai nostaa Valviran määrittelemiä tarkastustiheyksiä, mutta tähän ei ole ryhdytty. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta tarkastustiheyttä ei ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella, joten myyntipaikat tarkastetaan joka toinen vuosi.

Tarkastuksiin käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävässä ajassa otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Matka-aikoja ei huomioida tarkastuksiin käytettävässä ajassa. Tarkastuksiin käytetään terveystarkastajien työajasta noin 1% (14 htpv).

Tarkastustiheys, tarkastusaika ja tarkastuskohteet on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Tupakkalain kohdetyyppien tarkastustiheys

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi	Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukseen käytettävä aika (h)	Kohteiden määrä	Tarkastusten määrä/vuosi	Tarkastukseen käytettävä aika h/vuosi
Tupakointikiellot ja -rajoitukset					
Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2	7	3	6
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito					
Myyntilupa-asiat (myyntipaikat)	0,5	2	96	49	96
Tupakkatuotteiden tukkumyymälät, joissa ei ole vähittäismyyntiä	0,5	4	1	1	2
Yhteensä			104	53	104 (14 htpv)

Tarkastustiheys: 0,5=joka toinen vuosi, 0,3=joka kolmas vuosi, htpv= henkilötyöpäivä

1.3 Tarkastuskäynnillä käytettävät menetelmät ml. näytteenotto

Suunnitelmalliseen valvontaan ei kuulu näytteenottoa. Mikäli epäillään tupakansavun kulkeutumista tiloihin, joissa tupakointi ei ole sallittua, suoritetaan ensisijaisesti aistinvaraisia arviointeja savun leviämisen selvittämiseksi.

1.4 Painopistealueet ja valvontaprojektit

Säännöllisen valvonnan lisäksi suunnitelmalliseen valvontaan kuuluvat valtakunnallisen valvontaohjelman 2020-2024 mukaiset painopistealueet. Niiden tarkoituksena on edesauttaa tupakkalain ja tupakkapolitiikan tavoitteiden saavuttamista. Kunnan suunnitelmassa painopistealueet on otettu huomioon ja niihin varataan vuosittain resursseja.

Aluehallintovirastoilla ja Valviralla voi olla myös omia tupakkalain mukaisia valvontaprojekteja. Tupakkalakiin on tulossa muutoksia ja tämän vuoksi mahdolliset valvontaprojektit järjestetään vasta ohjelmakauden lopulla. Valvontaprojekteihin osallistutaan mahdollisuuksien ja valvontaresurssien mukaan.

Taulukko 2. Painopistealueet 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Omavalvonnan tukeminen	Kaikki suunnitelmavuodet				
Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa	Kaikki suunnitelmavuodet				
Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisyhteistyö	Vuosina 2020-2021				
Tuotevalvonta ja markkinoinnin tukeminen			Vuosina 2022-2024		
Painopisteet ja valvontaprojektit Tarkastusten määrä	20	20	20	20	20
Työaika / vuosittain	20 htpv	20 htpv	18 htpv	18 htpv	18 htpv

Suunnitelmallisen valvonnan (säännöllinen valvonta (14 htpv) ja painopistealueiden valvonta 18-20 htpv) vuosittaiseksi määräksi terveystarkastajien työpanoksesta tulee yhteensä 34 htpv. Tarkastuksia tehdään vuosittain 53 kpl.

1.5 Muut huomioitavat asiat

Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi ympäristöterveysvalvonnassa on useita muitakin tupakkalain mukaisia tehtäviä, joihin on varattava resursseja. Näitä suunnitelmattomia työtehtäviä ovat mm. muut tupakointitilat, valitukset tupakansavun kulkeutumisesta sisätiloihin, tupakan myyntiä koskevat valitukset ja tupakointikieltojen rikkomukset, joihin varataan terveystarkastajien vuosittaisesta työajasta 14 htpv. Lisäksi tupakkalain

mukaisia työtehtäviä ovat asuntoyhteisöjen parveketupakointikieltojen määräämisen valmistelu jaostolle ja niiden valvonta. Valmisteluun ja valvontaan varataan vuosittain 15 htpv. Näihin käytetty työaika (yht. 29 htpv) esitetään vuosittain toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

1.6 Valvontamaksu

Tupakkatuotteiden myynnin valvonnasta ei peritä tarkastusmaksua, koska myyntiluvasta peritään Meri-Lapin ympäristöterveysvalvonnan taksan mukainen vuosimaksu. Painopistealueiden ja valvontaprojektien mukaisesta tarkastuksesta peritään em. taksan mukainen käytettyyn aikaan perustuva valvontamaksu.

1.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Kunnan tulee vuosittain arvioida valvontasuunnitelman toteutumista. Toteutumista arvioidaan Meri-Lapin ympäristöterveys- ja joukkoliikennejaostossa. Arviointia hyödynnetään paikallisen valvonnan kehittämisessä, valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

Arvioinnissa kuvataan:

1. Tarkastusten määrä valvontakohtetyypeittäin (sis. projektit)
2. Syyt ja perustelut toteutumatta jääneistä tavoitteista tai poikkeamista sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi
3. Painopistealueiden huomioiminen valvonnassa
4. Tarkastusten suunniteltu ja toteutunut ajankäyttö
5. Arvio voimavarojen riittävydestä suhteessa tarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan
6. Henkilöstövoimavarojen kohdentuminen eri ympäristöterveydenhuollon toimialoille
7. Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

Aluehallintovirastot ohjaavat tupakkalain valvontaa alueellaan ja arvioivat kuntien tupakkalain mukaiset valvontasuunnitelmat sekä seuraavat suunnitelmien toteutumista. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin tulokset raportoidaan aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

2 LÄÄKELAIN MUKAINEN VALVONTA, NIKOTIINIVALMISTEET

Tupakasta vieroituksen edistämiseksi lääkelakia (395/1987) on muutettu v. 2006, jolloin kunnille tuli uutena tehtävänä toimia nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettuja itsehoitovalmisteiden lupa- ja valvontaviranomaisena. Muutoksen myötä nikotiinivalmisteita on voitu myydä luvanvaraisesti tupakkaa myyvissä kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla. Lääkelaki ei kuulu ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntöön, vaikka ko. tehtävät ovatkin kunnassa tarkoituksenmukaisinta hoitaa ympäristöterveydenhuollon yhteydessä. Lääkelain ohjauksesta vastaa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea).

2.1 Valvonnan perusteet ja sisältö

Läkelain 54a §:n mukaan kunnat myöntävät nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvat myymälöille ja kioskeille ja valvovat valmisteiden myyntiä. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan läkelain tai sen nojalla annettujen säädösten vastaista toimintaa, valvontaviranomaisen tulee kieltää toiminta ja määrätä säännösten vastainen toiminta lopetettavaksi.

Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnassa seurataan, että

- elinkeinonharjoittajalla on lupa myydä nikotiinivalmisteita
- myyjällä on kirjallinen omavalvontasuunnitelma
- tuotteita ei myydä alle 18-vuotiaille (kirjaukset nuorille tehdyistä iäntarkistuksista)
- valmisteet on sijoitettu siten, että myyjä voi valvoa ostotilannetta
- valmisteiden säilytysolosuhteet sekä päiväysmerkinnät ovat kunnossa.

Taulukko 3. Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta	Myyntipaikkojen määrä	Tarkastustiheys / vuosi	Tarkastusten määrä /vuosi	Tarkastukseen käytettävä aika, h / vuosi	Tarkastukseen käytettävä aika, htpv /vuosi
	47	1	47	0,5	4

Suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain terveystarkastajien työajasta 4 htpv. Lisäksi resursseja varataan nikotiinivalmisteiden myyntiä koskevaan neuvontaan ja ohjaukseen 4 htpv (suunnittelematon työ), joten terveystarkastajien kokonaistyöajasta käytetään 8 htpv nikotiinikorvaushoitotuotteisiin liittyviin asioihin. Käytetty työaika ilmoitetaan vuosittain toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

2.2 Valvontamaksu

Nikotiinivalmisteiden myyntipaikat tarkastetaan kerran vuodessa ja valvontamaksu peritään vuosilaskutuksena voimassa olevan taksan mukaisesti.